

BENYHE JÁNOS

A kelletlen utazó

Volt egy nagy, magának való spanyol író, Pío Baroja. Okkal, ok nélkül, olyan mesterekhez hasonlították, mint Proust, Silone, Gorkij. Ő írta valamikor ezeket a sorokat: „Ha kandalló mellett üldögél az ember, és melegengeti a lábát a tűznél, gyakran azt hiszi, hogy új utakat járhat be a vidéken, de utána, ha megnézi a térképet, rájön, hogy már semmi látnivaló a környékben.”

Egy idő óta magam is erre hajlok. Csak már az egész földgolyót környéknek tekintem. A fiatalok talán nehezen értik meg, hogy is juthat az eszükbe: még békés időkben is mennyi ügyel-bajjal, készülődéssel, kockázattal jár, ha rászánja magát az ember, hogy valamilyen okból a nyakába vegye a világot.

Ősz fejjel már savanyú a szőlő? Meglehet. Csakugyan nem is volt ez mindig így. Ma már nehéz elképzelni, milyen mámor fogott el, amikor – 36 éves koromban – egy kegyes határőr szabadot intett, és először léphettem ki a kötelező derűlátás épülő-szépülő világából, majd két óra múlva leszálltam a párizsi repülőtéren, kedves francia szerzőm, Stendhal hazájában, a Stendhaléban, akinek egyebek közt, a *turista* szót köszönhetjük.

Én ugyan nem turista voltam, hanem tanulmányúton jártam, de akkoriban, legalábbis énnekem az efféle tanulmányutakra nem került sor egyhamar. Azután egyszer-egyszer mégis. Egy bő évtized múlva is. Csak most az olasz életben, Róma múltjában és jelenében mártózhattam meg. De én három hónap alatt az egész Itáliát akartam.

Egy hónapig vidáman lubickoltam az Örök Város üdítő vadonában, az olasz külügyminisztérium barátságos vendégházában, ott, az olimpiai stadion, a Foro Italico mellett meg a Lungotevere Maresciallo Diaz derűs kis utcai máglyáinál melegedő szép örömlányok szomszédságában. Élveztem a világ minden részéből összesereglett ösztöndíjasok, komoly tanárok, félszeg kutatók, kedves diákok, diáklányok társaságát, az antik, az ókeresztény, a reneszánsz, a romantikus és a modern Róma tarkán egymásra rétegzett csodáit. Mindennap könyvtár, múzeum, minden este opera, hangverseny és éjjel-nappal társaság. Hát nem szép az élet?

És akkor belém fészkelte a nyugtalanság: mi lesz az egész Itáliával? De itthagyjam ezt a szerencsésen megtalált emberi-környezeti paradicsomot? Nekivágjak a bizonytalanoknak? Hol hajtom le a fejem holnap este? Ma már semmi pénzért meg nem tenném. Büszke vagyok

rá, hogy akkor még sikerült erőt vennem magamon. És nekivágtam.

Vonatjegy Civitavecchiába. (Istenem, hogy unta az én Stendhalom, az utazás, a postakocsi szerelmese, aki élete utolsó évtizedében ott volt francia konzul!) Hajó-jegy Olbiába, átkelés Szardínia szigetére. Buszjegy összevissza a főníciai, római, arab, aragon-spanyol emlékekkel teli hatalmas szigeten. Mert mindent meg kell nézni. Hiszen Algheróban még ma is beszélnek katalánul. A sziget közepén Nuoro. T. H. Lawrence azt írta róla, hogy „ott semmi látnivaló – szerencsére”. Talán ő is olvasta Baroját. Semmi? Én mégis találtam valamit, a Nobel-díjas Grazia Deledda szülőházát. Délebbre meg őskirályok Stonehenge-hez hasonló, óriási kősírhajói vagy történetelőtti erődtítmények, a *nuraghék!* A sziget déli végében meg Cagliari, a nyüzsgő nagyváros. Szardínia nincs tovább. Sohasem fogok erre járni. Ezért kellett kitépnem magam Róma baráti öleléséből.

De csak előre! Szicília is vár. Hajójegy Palermóba. Képtelenül sokáig kíséri a hajónkat egy sirály. (A vad és mégis vendégszerető Szardínia búcsúztató, alkonyi díszkisérete?) Másnap már Ruggero Raimondinak taposolok Verdi *Attilájában*, a palermói operában. És persze Monreale. Meg egy sajtó vágy: Cefalù. Valahol erre felé. Fogazzaro *Daniele Cortis* című regényében ide, az isten háta mögé vonul vissza valaki, nem éppen jószántából, és ott is éli le az életét. Csak egy félrebillent sírkő őrzi az emlékét, és rajta ezek a latin szavak: *Hieme et aestate, et prope et procul, usque dum vivam et ultra* (Télen és nyáron, közel és távol, amíg csak élek, és még

azon túl is). Gyerekfejjel olvastam ezt a nem valami jelentős olasz regényt, és roppant erővel hatottak ezek a szívbe markoló szavak kamaszképzetelemre; bántam is én most, hogy talán nincs is, talán nem is volt soha az a sírkő, és már biztosan *az* a Cefalù sincs többé, úgy érzem, hogy találkoznom kell vele. Cefalùval? Dehogy. Az ifúságom egy emlékdarabjával.

Mégsem mentem el arra a találkozóra. Mert máshová, Cataniába hívtott egy édes hang, Bellini szívhez szóló operamuzsikája. Az ógörög Siracusa és Taormina hívtott. Vonaton, keresztül-kasul a szigeten. Majd utána Nápoly, Toszkána, Lombardia.

Ma már nincs kedvem kalandozni. Baroja bölcs szava int, hogy vesztég maradjak. Néha mégis motoszkál a fejemben egy kósza gondolat. Hátha még nem késő! Elmehetnek Cefalùba! Hátha mégis ott a sírkő! Hadd szítsa még föl bennem utoljára azt az ifonti, szenvedő, keserűdes életérzést, amelyet úgy megvettem valamikor, pedig annyi mindent köszönhetek neki: kultúrát, költészetet, létformává lett művészetet, az egész eszmélő életemet.

Messziről hallom Fogazzaro hívó szavát: *Hieme et aestate...* ■

